

Н. І. Телегіна, Л. О. Осмола,

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

РОЛЬ КОНТРАСТУ В РОМАНІ ГРЕХЕМА ГРІНА «ТИХИЙ АМЕРИКАНЕЦЬ»

З метою визначення ролі контрасту в романі Г. Гріна «Тихий американець» розглянуто ключові проблеми і зроблено комплексний аналіз образів головних героїв. Виявлено, що за допомогою прийому контрасту забезпечується структурна цілісність роману і розкривається світоглядна і моральна позиція автора.

Ключові слова: скептик, фанатик, вибір, демократія, аналітик, сумління.

С целью определения роли контраста в романе Г.Грина «Тихий американец» рассмотрены ключевые проблемы и сделан комплексный анализ образов главных героев. Выяснено, что с помощью приема контраста обеспечивается структурная целостность романа и раскрывается мировосприятие и нравственная позиция автора.

Ключевые слова: скептик, фанатик, выбор, демократия, аналитик, совесть.

For the purpose of defining the role of contrast in G. Greene's novel «The Quiet American» its key problems were analysed and the complex investigation of the main characters was made. It was discovered that contrast as a stylistic device provides the structural integrity of the novel and reveals the author's world outlook and moral position.

Key words: sceptic, fanatic, choice, democracy, analyst, conscience.

Яскрава і багатогранна творчість видатного англійського письменника Грехема Гріна приваблює інтелектуалів складністю і актуальністю поставлених у ній проблем. У ній досконало поєднуються захоплююча інтрига, проникливі спостереження над людською природою та роздуми про розумне та вічне. Критики у своїх спробах проаналізувати твори Грехема Гріна та окреслити його постать у світовій літературі вдаються до схематичних спрощень: «Грін-католик» і «Грін-атеїст», «Грін-гуманіст» і «Грін-скептик», схильний до релятивізму», «Грін-політик» і «Грін-прихильник невтручання» [1, с. 145]. Ці суперечливі характеристики особистості письменника виявляють його схильність до контрастних суджень, до розкриття істини через протиставлення. Роман «Тихий американець» є малодослідженим як у західному, так і у вітчизняному літературознавстві, а роль контрасту в цьому романі критиками не розглядалася, що забезпечує **актуальність** поставленої проблеми.

Метою дослідження є визначення ролі прийому контрасту у розкритті центральної ідеї роману та його ключових проблем.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначити структурні особливості роману;
- проаналізувати образи головних героїв;
- розкрити психологічний аспект досліджуваного роману;
- зробити висновки щодо ролі контрасту в досліджуваному романі.

Об'єкт дослідження – роман Грема Гріна «Тихий американець».

Предмет дослідження – прийом контрасту в романі.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті розглянуто роль прийому контрасту в структуризації твору і розкритті його ідейного змісту, ракурсу, в якому даний роман не розглядався.

Роман «Тихий американець» побудований на контрасті між минулим і теперішнім, між сценами мирного життя і військових дій, між способом життя іноземців у В'єтнамі та самих в'єтнамців. Контраст закладено в саму назву твору. Враховуючи активну підривно діяльність Пайла в Сайгоні, його справжня суть є контрастною по відношенню до його зовнішньої стриманості, в результаті чого назва роману набуває іронічного звучання. Найбільш важливу роль в структуризації твору відіграє контраст двох центральних образів – Олдена Пайла та Томаса Фаулера. Пайл – тихий, спокійний, акуратний, без шкідливих звичок. Фаулер багато п'є, курить опіум, впорядкованим його життя назвати важко. Цей контраст підсилюється парадоксом. Спочатку Фаулер здається пристарілим циніком. Та пройшовши перевірку екстремальною ситуацією, він постає людиною із загостреним почуттям сумління, яка глибоко відчуває біль і страждання інших. Натомість «праведник» Пайл, як виявляється, має відношення до жадливих терактів і більше того, байдужий до жертв цих злочинів. Пайл виглядає правильним, культурним, охайним. Він не ходить в борделі, як інші американці, розмовляє тихо і спокійно. Але в деяких ситуаціях його «правильність» доходить до абсурду. Він іде слідом за Фаулером в район бойових дій, щоб розказати йому про свої почуття до коханки Фаулера. Абсурдною виглядає і сцена сватання Пайла до Фуонг, яка набуває трагікомічного відтінку, враховуючи те, що Пайл просить Фаулера допомогти йому з перекладом його залищань. Він одразу викладає всі свої козири: він – молодий, багатий, неодружений, на відміну від Фаулера. Контраст у розумінні героями природи людських відносин в цій сцені важко не помітити. Для Фаулера було дивно та незрозуміло, чому Олден Пайл говорить про свою групу крові, запевняючи, що у них з Фуонг будуть здорові діти. Фаулеру здається неприйнятною і примітивною «любов, надійна як долар»: «Is that how you make love in America – figures of income and blood-group?» [2, с. 78]. Але саме таким є розуміння праведності і пристойності у Олдена Пайла. На його думку, він, вступаючи з другом-суперником в конкуренцію за володіння Фуонг, прийшов з більш вигідною пропозицією, оскільки готовий забезпечити їй заможне життя відповідно до всіх американських стандартів. Для Фаулера Фуонг не просто швидкоплинне захоплення. Без цієї жінки він не може уявити свого життя. Та байдужий до інших, Пайл не розуміє біль друга.

Центральні образи твору не тільки контрастують один з одним, але і самі по собі є контрастними. Фаулер рефлексуючий та вразливий. Він ховається за маскою байдужості. Найкраще для нього залишатись осторонь від війни та її кривавих жертв. Позиція непричетності була тоді дуже популярною серед журналістів та репортерів. Зручною вона була і для Фаулера. Він відчайдушно намагався переконати себе та інших що він лише репортер, в обов'язки якого входило точно передати факти, побачені на власні очі. У нього загострене почуття сумління та відповідальності. Більшість його колег дивились на воєнні дії з борту літака та записували інформацію, що надиктовувалась їм з вуст чергового лейтенанта чи полковника. На відміну від них, Фаулер, ризикуючи власним життям, іде у район бойових дій, щоб перевірити отриману інформацію. Поїздка в Фат-Д'ем міняє його ставлення. Фаулера охоплює жах, коли він бачить водія з обрубаними ногами, покалічену дитину у матері на руках: «He was about six years old and he lay like an embryo in the womb with his little bony knees drawn up.... I thought «I hate war» [2, с. 53]. Розмова в літаку з французьким лейтенантом Труеном переконує його, що позиція невтручання в цій ситуації виглядає непорядною. Пілот каже Фаулеру, що рано чи пізно йому прийдеться стати на чийсь сторону. Криваві сцени війни та бідування в'єтнамського народу змінюють Фаулера до невпізнанності. З незацікавленої та байдужої людини він перетворюється на свідому особистість, якій горе цього населення болить, як власне. Фаулер вже не може закрити очі на те, що в'єтнамці стають марionетками в руках французів та таких «тихих американців», як Пайл.

Образ Пайла також побудований на контрасті. З першого погляду привабливий та пристойний, він виявляється бездушним фанатиком, який знищує тисячі життів в інтересах «третьої сили», яка, ніби-то, несе демократію в'єтнамцям. За ідеєю він не бачить людей. Він впевнений, що, вбиваючи мирних жителів, він несе добро їхній країні. Коли вражений наслідками його діяльності Фаулер говорить йому про жертви, Пайл заявляє, що на шляху до демократії певні жертви неминучі. Отже для нього мета виправдовує засоби. Для Фаулера ніяка мета не може виправдати теракт. Після вибуху на площі Гарн'є, де загинуло багато людей, ставши у калюжу крові, Пайл лише каже, що доведеться почитити черевика перш ніж йти до міністра:» I must get a shine before I see the Minister» [2, с. 62]. Він є не тільки вбивцею, а і жертвою. Він – зомбі, якому вбили в голову ідеї з книжок Йорка Гардінга. Пайл, на відміну від скептика і аналітика Фаулера, не вміє самостійно мислити та аналізувати ситуацію. Фаулер намагався пояснити Пайлу, що в'єтнамців мало цікавлять абстрактні ідеї демократії. Ці люди просто хочуть, щоб їм дали спокій та дозволили сіяти рис, який вони сіяли багато років до того: «They want enough rice... They don't want to be shot at. They want one day to be much the same as another» [2, с. 94]. Фаулер розуміє в'єтнамський народ – бідних, нещасних, неосвічених людей, що жили по сім-вісім чоловік у кімнаті і, якщо їли пригорщу рису в день, то були задоволені. Контрастність характерів цих героїв розкривається як через їх відношення до Фуонг, так і через їх позицію відносно політичної ситуації у В'єтнамі. Вони обидва бажають добра як цій жінці, так і цій країні. Та кожен розуміє добро по-своєму. Для Пайла – це виконання високої місії Заходу (вберегти в'єтнамців від комунізму, що несе загрозу людській особистості), а для Фаулера – порятунок людей, яких безглуздо вбивають заради чужих інтересів. Саме ненависть до жакхливої війни змушує Фаулера підтримувати в'єтнамських патріотів та пробуджує в його душі почуття особистої відповідальності. Дізнавшись про справжню діяльність Пайла, про влаштовані ним вибухи та диверсії, про ящик з пластмасою для виготовлення вибухівки, Фаулер не може залишитись осторонь. Тепер його позиція кардинально протилежна тій, з якою він прибув у В'єтнам. Але він дуже складна особистість в якій поєднується багато контрастних почуттів. Пайл йому подобається як людина, але він обурюється тим що Пайл робить, не сприймає його фанатичної відданості ідеї. Він намагався пояснити Олдену хибність його позиції, показати, що благі наміри, якими керується Пайл створюють пекло навколо. Проте Фаулер не побачив в очах Пайла ні розуміння, ні болю, ні каяття: «What's the good? he'll always be innocent, you can't blame the Innocent, they are always guiltless. All you can do is control them or eliminate them. Innocence is a kind of insanity» [2, с. 163]. Він робить висновок, що така фанатична віра в праведність ідей близька до безумства, і що такого праведника неможливо переконати, тільки контролювати або знищити. Контрастність почуттів Фаулера до Пайла загострюється тим, що Пайл врятував йому життя. Він до останнього хоче дати йому шанс, але усвідомлює, що мусить вбити Пайла, що треба стати на чийсь сторону, щоб залишитись людиною в цій нелюдській війні. Після смерті Олдена, Фаулера знов охоплюють контрастні почуття. Все пережите з Пайлом допомогло йому прозріти, проте гіркий присмак його перемоги залишився. Та чи була це перемога? Фаулер прекрасно розуміє, що цим вчинком він не змінить політику США у В'єтнамі і це викликає в нього песимістичні настрої. З іншого боку, він радіє, що на деякий час теракти припинилися.

Контрастні риси спостерігаються і в образах другорядних героїв, наприклад, в образі капітана Віго. Гре-хем Грім описує його штрихами, ніби художник, що поступово, але водночас чітко і ясно промальовує портрет людини. Віго любить і часто цитує Паскаля, має певні філософські погляди на життя. Він здається незацікавленим в розслідуванні. Віго розуміє, як багато лиха накоїв Пайл чужими руками і не жаліє, що його вбили:» To speak plainly I am not altogether sorry. He was doing a lot of harm» [2, с. 20]. Він весь час каже, що не є ні Лекоком, ні Мегре, а є простим поліцейським: «I'm not Lecoq, or even Maigret, and there's war on». [2, с. 23]. Проте виявляється, що він добре знає свою справу. При тому, що йому не дозволено знаходити факти, які б компрометували американців, Віго є достатньо проникливим. Він здогадався, що Фаулер, незважаючи на алібі та дружбу з Пайлом, хоч і непрямо, але причетний до його вбивства. Розум, проникливість, приховуються під маскою нібито байдужої до розслідування людини.

Прийом контрасту використовується автором і в різноманітних описах: в них поєднується прекрасне і потворне, високоморальне та бездуховне, виняткове та буденне. Перед вибухом на площі Гарн'є дві американки спокійно сиділи за столиком і їли морозиво. Розмовляючи, одна сказала іншій, що їм потрібно піти не пізніше 11.25. Фаулер не зрозумів цих слів, доки не стався вибух. Він одразу кинувся шукати Фуонг, яка мала звичку

саме в ту годину відвідувати одне з навколишніх кафе. Та Пайл попередив її про небезпеку. Тіла вбитих і покалічених людей, калюжі крові та образ цих двох спокійних, щасливих американочок аж ніяк не поєднувались у Фаулера в голові. Вони, як і Фуонг, були попереджені, але решта людей постраждали. Фаулер, вказуючи на кров на правому черевіку Пайла, іронічно зауважив, що «третя сила « і «національна демократія « розлились по всьому його черевіку:»This is better than a parade. Women children are news, and soldiers aren't, in a war. This will hit the world's Press... You've got the Third Force and National Democracy all over your right shoe». [2, с. 162].

Отже, структурна цілісність розглянутого роману забезпечується саме прийомом контрасту, за допомогою якого розкривається світоглядна позиція автора, а саме – його неприйняття фанатизму та думки про те, що мета виправдовує засоби, засудження неоколоніальної політики США у В'єтнамі, глибоке переконання в тому, що кожний народ має право самостійно обирати, як йому жити. Через прийом контрасту висвітлюється і моральна позиція автора: є моменти в житті, коли людина не може стояти осторонь, якщо хоче лишатись людиною.

Література:

1. Хорольський В. Відчай і надія Грехема Гріна: рецензія // Всесвіт. – 1986. – №4. – С. 145-148
2. Greene G. The Quiet American. – London : Penguin Books Ltd, 1977. – 189 p.